

G'aybullayeva Dilnoza Muxammadjon qizi,
Alfraganus University, "Psixologiya" kafedrası
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori PhD
Эл. почта: Dgaybullayeva22@gmail.com

O'SMIRLARDA O'ZIGA NISBATAN ISHONCH HISSI NAMOYON BO'LISHIDA O'ZIGA BO'LGAN MUNOSABATNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Maqolada o'smirlik davrida o'z-o'ziga bo'lgan ishonchni shakllanishiga o'z-o'ziga bo'lgan ishonchning ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Unda o'smirlik davrida o'z-o'ziga bo'lgan munosabatni namoyon bo'lishiga doir nazariy qarashlar ilgari surilgan. Ayniqsa, o'smirlik davrida o'z-o'ziga bo'lgan munosabatni shakllanishiga o'z-o'ziga bo'lgan ishonchning ta'siri empirik ma'lumotlar asosida o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Tayanch so'z va tushunchalar: o'smir, shaxs, o'z-o'ziga bo'lgan munosabat, o'z-o'ziga ishonch, o'z-o'ziga baho berish, o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, autosimpatiya, boshqalardan kutilgan munosabatlarning ko'lami, o'z o'ziga qiziqish, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОТНОШЕНИЯ К СЕБЕ У ПОДРОСТКОВ В ПРОЯВЛЕНИИ ЧУВСТВА УВЕРЕННОСТИ В СЕБЕ

Аннотация: Целью статьи является изучение влияния уверенности в себе на формирование уверенности в себе в подростковом возрасте. В ней изложены теоретические взгляды на проявление самоотношения в подростковом возрасте. В частности, на основе эмпирических данных изучено влияние уверенности в себе на формирование отношения к себе в подростковом возрасте.

Ключевые слова: подросток, личность, самоотношение, уверенность в себе, самооценка, отношение к себе, самооценка, симпатия к себе, степень реляционных ожиданий от других, самооценка, самооценка, самооценка, отношение к себе. другие, самопринятие, самоконтроль, самообвинение, корысть, понимание себя.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF A SPECIFIC ATTITUDE IN THE MANIFESTATION OF A SELF-CONFIDENT FEELING IN ADOLESCENTS.

Annotation: The article aims to study the influence of self-confidence on the formation of self-confidence in adolescence. In it, theoretical views on the manifestation of self-relation in adolescence are put forward. In particular, the influence of self-confidence on the formation of self-attitudes during adolescence has been studied on the basis of empirical data.

Key words: adolescent, personality, self-attitude, self-confidence, self-esteem, attitude towards self, self-esteem, self-sympathy, extent of relational expectations from others, self self-interest, self-confidence, attitude towards others, self-acceptance, self-control, self-blame, self-interest, self to understand.

Kirish. O'smirlarda o'ziga, uning ichki hayotiga, shaxsiy fazilatlariga qiziqish, o'zini o'zi baholash, o'zini boshqa odamlar bilan taqqoslash zarurati paydo bo'ladi. O'smir shaxsi hali o'zining individual namoyon bo'lishini to'g'ri tahlil qilish uchun yetarli bilim va ko'nikmalarga ega emasligi sababli, bolaning takabburligi, uning da'vo darajasi va guruhdagi haqiqiy mavqei o'rtasidagi ziddiyat tufayli u tengdoshlari bilan ziddiyatlarga duch kelishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi. Xorijiy psixologiyada o'z-o'ziga bo'lgan munosabat ko'pincha shaxsning o'zini anglashining muhim hissiy tarkibiy qismi sifatida belgilanadi. Bu, birinchidan, o'zini o'zi bilishga tayanadi, ikkinchidan, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi anglash va o'zini rivojlantirish uchun asosiy shart - sharoitlarni yaratadi.

Tadqiqotning maqsadi. o'smirlik davrida o'ziga nisbatan ishonch hissini shakllanishiga oilaviy munosabatlarning ta'sirini o'rganish orqali mazkur jarayonga ta'sir ko'rsatishning amaliy usullarini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzu bo'yicha ilmiy izlanishlarning qisqacha tahlili. Adekvat faoliyatda shaxsning o'ziga bo'lgan munosabatining asosiy pozitsiyasi rus

psixologlar tomonidan belgilanadi: B.G.Ananov, R.Berns, A.A.Bodalev, L.I. Bojovich, L.S.Vigotskiy, I.S.Kon, A.N.Leontev, M.I.Lisina, A.I.Lipkina, N.A.Menchinskaya, S.R.Panteleyev, A.M.Prixojan va boshqalar.

Rus psixologiyasida shaxs insonning atrofdagi voqelikka munosabati tizimi sifatida namoyon bo'ladi, unda uchta bo'g'in ajralib turadi – o'ziga munosabat, boshqalarga munosabat va umuman dunyoga munosabat [1]. Birinchi bo'g'in eng muhimi, chunki u insonning ijtimoiy sub'ekt sifatida har qanday namoyon bo'lish jarayonida ishtirok etadi.

N.F.Kravsova o'z-o'ziga bo'lgan munosabatni o'zini o'zi anglashning ko'p o'lchovli tarkibiy-darajali tarkibiy qismi, nisbatan barqaror va shaxs tomonidan faol qo'llab-quvvatlanadigan shaxsiy xususiyat sifatida ko'rib chiqadi [5].

A.D.Astresov buni inson uchun "Men" ma'nosining ifodasi, o'ziga nisbatan barqaror ijobiy yoki salbiy tuyg'u sifatida tushunadi, unda ikkita quyi tizim mavjud o'zini o'zi hurmat qilish tizimi va hissiy-qadriyatlar munosabatlari tizimi [2].

N.N.Krilova, o'z-o'ziga bo'lgan munosabatning rivojlanishi insonning shaxs sifatida shakllanishi jarayoni bilan uzviy bog'liqligini aytadi.

Maqolaning ilmiy mohiyati.

Ishonch hissi har bir yosh davrida muhim ahamiyat kasb etadi. U asta-sekin, uning atrofidagi odamlarning munosabatlar tizimiga qo'shilishi va o'z faoliyati natijasida shakllanadi [6]. Bolaning o'ziga bo'lgan munosabati bevosita uning yaqin atrofidagi unga bo'lgan munosabatning xususiyatiga bog'liq. Ijtimoiy doiraning yetukligi va kengayishi bilan, o'z-o'ziga bo'lgan munosabat mazmuni oilaviy aloqadan tashqari jarayonda to'ldiriladi. Asta-sekin, ijtimoiy muhit bilan munosabatlar orqali o'z-o'ziga bo'lgan munosabat shakllanishining shartlanishidan shaxsning yetakchi hayotiy pozitsiyasini va uning xulq-atvor uslublarini shakllantirishdagi hal qiluvchi roliga o'tish mavjud. O'z-o'ziga bo'lgan munosabat murakkab tuzilishga ega ekanligi ham umume'tirof etilgan.

Tadqiqotning ob'yekti. O'smirlik davrida o'ziga nisbatan ishonch hissini shakllanishiga ota-ona munosabatlarining ta'siri bo'lib, Toshkent shahridagi 250-sonli umumta'lim maktabining 7-sinf o'quvchilaridan 81 nafar, 9-sinf o'quvchilaridan 66 nafar, Namangan viloyatidagi 9-sonli umumta'lim maktabining 7-sinf o'quvchilaridan 60 nafar, 9-sinf o'quvchilaridan 70 nafar, Qoraqalpog'iston Respublikasidagi 34-sonli umumta'lim maktabining 7-sinf o'quvchilaridan 42 nafar, va 9-sinf o'quvchilaridan 41 nafar jami 360 nafar respondent va ularning ota-onalari jalb etildi.

Tadqiqotda qo'llanilgan usullar:

Tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat metodlari, shuningdek, S.R.Panteleyevning "Shaxsning o'z-o'ziga bo'lgan munosabatini aniqlash" metodikasi, G.N.Kazansevaning "O'zini o'zi baholashni o'rganish" so'rovnomalaridan foydalanildi.

Asosiy qism. O'ziga nisbatan hissiy va baholovchi munosabat ijtimoiy taqqoslash yoki jamiyatda ishlab chiqilgan normalar va ideallar bilan taqqoslash jarayonlarining natijasidir. Inson o'zida bu o'ziga xos munosabatni mustaqil ravishda kuzatishi mumkin. Bu hozirgi hayotiy tajribaga bog'liq va o'zgarishi mumkin. Biz o'sib ulg'aygan sayin, ikkita quyi tizim muvozanatlashadi [7].

I.V. Afanasenko o'z-o'ziga munosabatning tarkibiy qismlarini hisobga olgan holda, ular o'zaro bog'liqligini isbotlaydi va bir butun sifatida uning modalligini belgilaydi. Bu odamning umumiy "o'ziga" yoki "qarshi" tuyg'usi, bu nisbatan barqaror, farqlanmaydi va hozirgi o'zini o'zi idrok etishga bog'liq emas. U asta-sekin rivojlanadi va tanish xarakterga ega bo'ladi.

O'z-o'ziga nisbatan ijobiy, salbiy yoki ikki tomonlama (mojaro) o'zini namoyon qilishning tarqalishiga qarab, uchta mos modallikni ajratish mumkin - ijobiy, salbiy va ambivalent [8].

Birinchisi, odatda, o'z shaxsini yaxlit qabul qilish bilan bog'liq, ikkinchisi - umumiy salbiy o'zini o'zi baholash va buzilgan o'z imidji bilan, uchinchisi - qarama-qarshi o'zini o'zi anglash va o'zini o'zi qadrlash va o'zini

ayblash darajasining oshishi bilan bog'liq.

L.V.Borozdina o'zini o'zi anglashning uch xil elementini aralashtirib yubormaslik kerak, deb hisoblaydi: o'z-o'zini imidji, o'zini o'zi baholash va o'ziga bo'lgan munosabat, garchi shaxsning rivojlanishi bilan ular bir shaxsga birlashadi [4]. U.Molchanovning ta'kidlashicha, o'zini o'zi baholash - bu o'z-o'zini anglash jarayonining asosi, u asosan insonning faoliyatini belgilaydi, uning xulq-atvor va faoliyatini boshqaradi. Bu insonning o'zi haqidagi u yoki bu bilimning u uchun nima ekanligini anglashi, uning o'zi va boshqalar uchun ahamiyatini anglashidan iborat. Uning o'zagi inson tomonidan qabul qilingan qadriyatlarni o'zida mujassam etadi [2]. Bir tomondan, o'ziga bo'lgan munosabat shaxsning o'ziga xos ko'rinishlariga nisbatan pozitsiyasini aks ettiradi. Boshqa tomondan, u asosan insonning tashqi dunyo bilan munosabatlarida o'zini qanday namoyon qilishini aniqlaydi. Bu insonga ustuvorliklarni to'g'ri belgilash, kuchli va zaif tomonlarini o'zaro bog'lash va (vaziyatlar va shaxsiy imkoniyatlardan kelib chiqqan holda) kelajak istiqbollarini belgilash imkonini beradi.

R.S.Nemovning fikriga ko'ra, o'smir shaxsini individuallashtirishga bo'lgan ehtiyojning kuchayishi, boshqalarning baholashlarida maksimalizm bilan birgalikda, ular ham o'zlarining individualligini topishga va namoyish etishga intilishadi, o'z-o'ziga

bo'lgan munosabatlarni rivojlantirish jarayonlarini murakkablashtirishi mumkin: "...individuallashtirish bir vaqtning o'zida o'zini o'zi namoyon qilish va boshqasining ichki dunyosiga kirib boradigan keskin ehtiyojni keltirib chiqaradi" [10].

T.S.Levining [9] asarida taqdim etilgan qulay o'z-o'ziga munosabat modeliga asoslanib, optimal o'z-o'ziga bo'lgan munosabat tuzilishini aniqlash yoki biz aytganimizdek, o'smirning shaxsi uchun qulay o'z-o'ziga bo'lgan munosabatni ko'rib chiqish mumkin bo'ladi. Va o'ziga bo'lgan munosabatning o'zi murakkab tuzilmani ifodalashi xususida fikr yuritilganda, uning tarkibiy qismlarining ma'lum bir ifodasi va munosabatlari qulay hisoblanadi. Bundan tashqari, S.Panteleyevning fikrlariga ko'ra [11] o'z-o'ziga bo'lgan munosabat tarkibiga quyidagi tarkibiy qismlar kiradi: yaqinlik, o'ziga ishonch, o'zini o'zi boshqarish, aks ettirilgan o'z-o'ziga munosabat, o'zini o'zi baholash, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi bog'lash, ichki ziddiyat va o'zini ayblash.

O'ziga ijobiy munosabatda bo'lgan odam o'ziga nisbatan ochiq bo'lishga imkon beradi, ya'ni, o'zining haqiqiy qiyofasini o'zidan yashirmaydi.

Agar insonning ishlashi o'rtacha diapazonga tushib qolsa, u o'z-o'ziga bo'lgan munosabati ko'pchilik insonlar bilan bir xil ekanligiga ishonch hosil qilishi mumkin. Biroq, ko'p odamlar uchun bu qadriyatlar optimaldan uzoqdir, bunda odam o'zini psixologik jihatdan qulay his qiladi. [16,19]

Jumladan, T.S.Levi [9] tomonidan olib borilgan uzoq muddatli tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, "o'z-o'zini qabul qilish" shkalasi bo'yicha o'rtacha statistik ko'rsatkichlar optimaldan sezilarli darajada past ekanligidan dalolat beradi. Shuningdek, o'z-o'ziga bo'lgan munosabat modeli psixokorreksiya ishlari jarayonida ko'rsatma bo'lib xizmat qiladi.

Natijalar va amaliy misollar. Shunday qilib, o'smir uchun o'z-o'ziga bo'lgan munosabatni shakllantirish, birinchi navbatda, o'z shaxsini

shakllantirishga, lekin atrofdagi odamlarning ta'siriga, ijtimoiy faoliyat sub'ekti sifatida o'ziga nisbatan oqilona munosabatda bo'lishga, o'zini o'zi hurmat qilishga va atrofdagi tengdoshlarining o'ziga nisbatan hurmatiga asoslanadi. Agar o'smir o'zini o'zi bo'lishga imkon bersa, o'zini barcha xilma-xillikda afzalliklari va kamchiliklari bilan qabul qilsa, bu o'z-o'ziga bo'lgan munosabatning rivojlanishidan, uning realizmidan va yuqori moslashuvchanligidan dalolat beradi.

1-jadval

O'smirlik davrida o'z-o'ziga bo'lgan ishonch va o'z-o'ziga bo'lgan munosabatning tarkibiy qismlari o'rtasidagi aloqadorlik

O'z-o'ziga bo'lgan ishonch komponentlari	O'z-o'ziga bo'lgan munosabatning tarkibiy qismlari											
	O'z-o'ziga bo'lgan munosabat	O'z-o'ziga hurmat	Autosimpatiya	Boshqalardan kutilgan munosabat	O'z-o'ziga qiziqish	O'z-o'ziga ishonch	Boshqalarga	O'zini o'zi qabul qilish	O'zini o'zi boshqartirish	O'zini o'zi ziyablash	O'z-o'ziga qiziqish	O'zini o'zi tushunish
Kasbiy faoliyatda	0,13**	0,14**	0,21**	0,19**	0,11*	-0,05	0,11*	0,17**	-0,06	0,02	0,04	0,08
Intellectual sohada	0,15**	0,11*	0,25**	0,11*	0,11**	0,03	0,09	0,21**	0,02	0,02	0,13	-0,03
Maishiy muammolarni hal qilishda	0,09	0,11*	0,12*	0,12*	0,07	-0,03	0,07	0,12*	-0,03	0,12*	0,03	0,01
Yaqin odamlari (do'stlari) bilan o'zaro	0,13**	0,11*	0,16**	0,18**	0,11*	-0,08	0,14**	0,19**	0,05	0,06	0,04	-0,03

munosabat larni qurishda												
Qo'l ostidagilar bilan o'zaro munosabat larni qurishda	0,0 8	0,1 1*	0,1 6**	0,0 9	0,0 2	- 0,0 9	- 0, 01	0,1 2*	- 0,0 6	0, 13 *	0, 00 2	0,00 6
Yuqori turuvchi (boshliqlar) bilan o'zaro munosabat larni qurishda	0,0 3	0,0 3	0,1 3*	0,0 6	0,0 5	- 0,1 1*	0, 06	0,0 6	- 0,1 1*	0, 09	0, 00 7	- 0,05
Farzandlar (bolalar) bilan o'zaro munosabat larni qurishda	0,0 7	0,0 9	0,1 5**	0,1 8**	0,0 2	0,0 3	0, 08	0,0 9	0,0 01	0, 00 9	- 0, 01	- 0,05
Oilada o'zaro munosabat larni qurishda	0,0 9	0,0 9	0,1 6**	0,1 2*	0,0 5	- 0,0 1	0, 03	0,0 9	- 0,0 7	0, 09	- 0, 01	- 0,00 6
Ota-onasi bilan o'zaro munosabat larni qurishda	0,1 6**	0,1 1*	0,2 8**	0,1 5**	0,1 2*	0,0 2	0, 06	0,2 4**	0,0 2	0, 05	0, 04	- 0,05
Qarama- qarshi jins vakillariga yoqishda	0,0 5	- 0,1 1*	0,1 1*	0,1 6**	0,1 5**	- 0,1 2*	0, 14 **	0,1 4**	- 0,0 7	0, 00 4	0, 05	- 0,07
Bo'sh vaqtini qiziqarli o'tkazishda	0,0 7	0,0 3	0,1 4**	0,1 1*	0,1 4**	- 0,0 2	0, 03	0,1 5**	0,0 1	0, 02	0, 00 8	- 0,14 **

o'ziga ishonch												
O'z-o'ziga ishonch	0,0 9	0,0 1	0,1 6**	0,0 8	0,1 8**	0,0 6	0, 1	0,1 1*	- 0,0 8	0, 03	0, 06	- 0,12 *
Ijtimoiy jasorat	- 0,1 0	- 0,0 3	- 0,0 6	- 0,1 0*	- 0,0 6	0,1 5**	- 0, 13 *	- 0,0 8	0,1 0	0, 06	- 0, 02	0,12 *
Ijtimoiy munosabat larda tashabbusk orlik	0,0 6	- 0,0 6	- 0,0 1	- 0,1 0*	- 0,0 3	- 0,0 5	- 0, 06	- 0,0 3	0,0 8	0, 10	- 0, 07	- 0,04

Jadval natijalariga ko'ra, kasbiy faoliyatda o'z-o'ziga bo'lgan ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat bilan ($r=0,13$; $p<0,01$), o'z o'ziga hurmat bilan ($r=0,14$; $p<0,01$), autosimpatiya bilan ($r=0,21$; $p<0,01$), boshqalardan kutilgan munosabatlarning ko'lami bilan ($r=0,19$; $p<0,01$), o'zini o'zi qabul qilish bilan ($r=0,17$; $p<0,01$) yuqori darajada, boshqalarga munosabat bilan ($r=0,11$; $p<0,05$) ahamiyatli darajada aloqadorlikka ega ekanligi qayd qilindi.

Intellectual sohada o'z-o'ziga bo'lgan ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat bilan ($r=0,24$; $p<0,01$), autosimpatiya bilan ($r=0,24$; $p<0,01$), o'z o'ziga qiziqish bilan ($r=0,24$; $p<0,01$), o'zini o'zi qabul qilish bilan ($r=0,24$; $p<0,01$) yuqori daraja o'z o'ziga hurmat bilan ($r=0,11$; $p<0,05$) boshqalardan kutilgan munosabatlarning ko'lami bilan ($r=0,11$; $p<0,05$) ahamiyatli bog'liqlikka ega ekanligi qayd qilindi. Empirik

ma'lumotlar tahliliga ko'ra, maishiy muammolarni hal qilishga bo'lgan ishonch o'z o'ziga hurmat bilan ($r=0,11$; $p<0,05$) autosimpatiya bilan ($r=0,12$; $p<0,05$) boshqalardan kutilgan munosabatlarning ko'lami bilan ($r=0,12$; $p<0,05$) o'zini o'zi qabul qilish bilan ($r=0,12$; $p<0,05$) o'zini o'zi ayblash bilan ($r=0,12$; $p<0,05$) ahamiyatli aloqadorlikka ega ekanligi kuzatildi. Shuningdek, maishiy muammolarni hal qilishga bo'lgan ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga qiziqish, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi boshqarish, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro aloqador bo'lmasdan mustaqil hodisa ekanligi aniqlandi. Ta'kidlash joizki, maishiy muammolarni hal qilishga bo'lgan ishonch o'smir o'ziga nisbatan hurmat hissini ortirishi, autosimpatiya, boshqalar tomonidan bildirilayotgan munosabatlarning ko'lami, o'zini o'zi qabul qilish negizida yuzaga keladigan

o'zini o'zi ayblash jarayonlari bilan hamohang ravishda rivojlanish isbotlandi.

Natijalardan ko'rinadiki, yaqin odamlari (do'stlari) bilan o'zaro munosabatlarni qurishga bo'lgan ishonch o'z-o'ziga bo'lgan munosabatlar tizimi, autosimpatiya, boshqalardan kutilgan munosabat, o'zini o'zi qabul qilish kabi refleksiv jarayonlar bilan uzviy aloqadorlikka ega ekanligi qayd etildi.

Shuningdek, qo'l ostidagilar bilan o'zaro munosabatlarni qurishga bo'lgan ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, boshqalardan kutilgan munosabatlarning ko'lami, o'z o'ziga qiziqish, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi boshqarish, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro bog'liq bo'lmasdan mustaqil komponent sifatida gavdalanadi.

O'z navbatida yuqori turuvchi (boshliqlar) bilan o'zaro munosabatlarni qurishga bo'lgan ishonchni o'smir shaxsida tarkib topishi autosimpatiya bilan uyg'un rivojlanishi kuzatilsa, o'z-o'ziga ishonch va o'zini o'zi boshqarish bilan qarama-qarshi xarakterga ega ekanligi kuzatildi. Shuningdek, yuqori turuvchi (boshliqlar) bilan o'zaro munosabatlarni qurishga bo'lgan ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, boshqalardan kutilgan munosabatlarning ko'lami, o'z o'ziga qiziqish, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish,

o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro aloqadorlikka ega bo'lmasdan mustaqil hodisa ekanligi aniqlandi.

Ayniqsa, farzandlar (bolalar) bilan o'zaro munosabatlarni qurishga ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, o'z o'ziga qiziqish, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro bog'liqlikka ega bo'lmasdan mustaqil komponent ekanligi ko'rsatiladi.

Shuningdek, oilada o'zaro munosabatlarni qurishga ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, o'z o'ziga qiziqish, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro bog'liq bo'lmasdan mustaqil komponent ekanligi kuzatildi.

O'z navbatida ota-onasi bilan o'zaro munosabatlarni qurishga bo'lgan ishonch o'ziga nisbatan autosimpatiya, boshqalardan kutilgan munosabatlar darajasi, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi qabul qilish va hurmat qilish bilan o'zaro bog'liq ekanligi izohlandi. Natijalardan ko'rinadiki, ota-onasi bilan o'zaro munosabatlarni qurishga bo'lgan ishonch o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro bog'liq bo'lmasdan mustaqil komponent ekanligi qayd etildi.

Xulosa. Shu o'rinda ta'kidlash kerakki, o'smirlik davrida qarama-qarshi jins vakillariga yoqishga bo'lgan ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish kabi jarayonlar bilan o'zaro bog'liq bo'lmasdan mustaqil hodisa ekanligi aniqlandi.

Ayniqsa, bo'sh vaqtini qiziqarli o'tkazishda o'ziga ishonch o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish o'zaro aloqadorlikka ega bo'lmasdan mustaqil soha ekanligi ko'rsatildi. O'z navbatida o'smir shaxsida bo'sh vaqtini qiziqarli o'tkazishga bo'lgan ishonch o'z-o'ziga qiziqish, o'zini o'zi qabul qilish, boshqalarning unga nisbatan munosabatlari tizimiga bog'liq ekanligi kuzatildi. [15,17]

Natijalardan ko'rinadiki, o'smir shaxsining o'z-o'ziga ishonchi ulardagi autosimpatiya, o'z-o'ziga bo'lgan qiziqishlar darajasi, o'zini o'zi qabul qilish muhim hisoblansada, o'zini o'zi tushunishning ortishi ularda o'z-o'ziga bo'lgan ishonchni kamayishiga olib keladi. Ayniqsa, o'smirlik davrida ijtimoiy jasorat o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, autosimpatiya, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish o'zaro bog'liq bo'lmasdan mustaqil hodisa ekanligi aniqlandi.

O'z navbatida ijtimoiy munosabatlarda tashabbuskorlikni shakllanganligi ularda boshqalardan kutilgan munosabatning rivojlanmasligi bilan tavsiflanadi. Ayniqsa, ijtimoiy munosabatlarda tashabbuskorlik o'z o'ziga bo'lgan munosabat, o'z o'ziga hurmat, autosimpatiya, o'z o'ziga qiziqish, o'z-o'ziga ishonch, boshqalarga munosabat, o'zini o'zi qabul qilish, o'zini o'zi boshqarish, o'zini o'zi ayblash, o'z o'ziga qiziqish, o'zini o'zi tushunish bilan o'zaro bog'liqlikka ega bo'lmasdan mustaqil hodisa ekanligi qayd etildi.

Xulosalarga tayangan holda, **amaliy takliflarni** keltiramiz:

1. O'smirlik davri shaxs taraqqiyotida muhim davr sifatida e'tibor qaratiladi;

2. Shaxsda o'z-o'ziga bo'lgan ishonchning tarkib topishi ulardagi o'zini o'zi anglash, nazorat qilish, o'zini o'zi boshqarish va o'zini o'zi tarbiyalash kabi refleksiv jarayonlarning ta'sir negizida amalga oshadi.

3. O'smirlik davrida o'z-o'ziga bo'lgan ishonch va o'z-o'ziga bo'lgan munosabat o'rtasida mustahkam ijobiy aloqadorlik ko'zga tashlanib, mazkur hodisalarning o'zaro samarali rivojlanishini taqazo etadi.

4. O'smirlik davrida o'z-o'ziga bo'lgan ishonchning rivojlanishi ulardagi hayot haqidagi tasavvurlarning tarkib topishi, shaxsga nisbatan pozitiv yondashuvlarni tarkib topishi bilan taqazolanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Ананьев Б.Г. Избранные труды по психологии / Б.Г. Ананьев. – СПб:

Издательство: Санкт-Петербургского университета, 2007. - 412 с.

2. Астрецов Д. А. Методологические подходы к изучению самоотношения в психологии / Д. А. Астрецов. — Текст: электронный // cyberleninka: [сайт]. — URL: /https://cyberleninka.ru/article/n/ metodologicheskie-podhody-k-izucheniyu-samootnosheniya-v-psihologii

3. Бороздина Л.В. Самооценка в структуре самосознания // Факторы риска психосоматических заболеваний: Учеб. пособие. М., 2008.

4. Бороздина Л.В., Молчанова О.Н. Самооценка в разных возрастных группах: от подростков до престарелых. М., 2001.

5. Кравцова Н.Ф. Основные этапы развития ценностного самоотношения (от младенческого до младшего подросткового возраста) // Университетские чтения – 2013. Материалы научно-методических чтений ПГЛУ. Часть IX. Пятигорск: ПГЛУ, 2013. С. 73-77

6. Крылова Н. Н. Диагностика структуры самоотношения студентов / Н. Н. Крылова // Культурное и историческое наследие в образовании и науке : материалы IX Междунар. науч.-метод. конф. / под ред. проф. А. Н. Андреева, И. И. Масловой. – Пенза : Изд-во Пенз. филиала РГУИТП, 2013. – С. 99–103.

7. Кузьмина Н.В. Профессионализм педагогической деятельности [Текст] /Н.В. Кузьмина. - СПб.: Речь, 1993. - 353с.

8. Кузьмина Н.В. Формирование педагогических способностей. [Текст] / Н.В.Кузьмина. - Л.: Изд-во ЛГУ. - 1961. 98с.

9. Леви Т. С. Психология телесности в ракурсе личностного развития // Психология телесности между душой и телом / ред.-сост. В. П. Зинченко, Т. С. Леви. М. : АСТ. 2005

10. Немов Р.С. Психология. Москва: ВЛАДОС, 2003.

11. Пантеев С.Р. Стрoение самоотношения как эмоционально-оценочной системы[Текст]: Дис. ... канд. псих. наук: 19.00.01 /С.Р. Пантеев. -М., 1989. - 202 с.

12. Umarov, B. M. Талаба ёшлар социал интеллектининг озига хос хусусиятлари. *Psixologiya Учредители: Бухарский государственный университет*, (3), 56-59.

13. Qizi,S.M.S.A., & Mengboyevich,U.B. (2025). Farzand tarbiyasida oilaviy muhitning psixopedagogik rolini o'rganish. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(4-2), 46-50.

14. Sanaqulova, F., & Umarov, B. (2025). Oila tarbiyasida o'spirin yoshdagi bolalarni mustaqil hayotga tayyorlashning pedagogik va psixologik mexanizmlari. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(4-2), 41-45.

15. Nazarov, R. (2026). 12–14 yoshdagi futbolchilarni musobaqalarga tayyorlash jarayonida ruhiy zo'riqishni bartaraf etish usullari. *Ijtimoiy-gumanitar*

sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 3(2), 288-292.

16. Tulyaganova, D. Oilaviy Nizolarning Bolalar Psixikasiga Ta'siri. *Maktabga-cha va Maktab Ta'limi Jurnal*, 676030.

17. Mavlanov, D. (2026). O'smir suzuvchilardagi ichki nizolar va ularning sport faoliyatiga ta'siri. *Fanlararo ilmiy tadqiqotlar*, 1(2), 55-61.

18. Makhmudjanovna, N. M., Tairovna, T. F., Kurbanovna, A. D., Kurbanovna, D. A., Abdulkhaevna, Y. K., & Tashaliyeva, S. (2026). The role of critical thinking and soft skills in enhancing the social activity of female students. *Scientific culture*, 12(5 part 1), 748.

19. Xujayev, M. I. (2018). THE COVERAGE OF THE PROBLEM OF NATIONALITY AND ITS ROLE ON THE PRESENT DAY IN AHMAD ZAKI VALADI'S WORK. *Мировая наука*, (6 (15)), 61-63.

20. Хужаев, М. И. (2018). АХМАД ЗАКИ ВАЛИДИЙНИНГ ДИНИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ИЛДИЗЛАРИ. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 177-182).

21. Khujaev, M. (2024). AHMED ZAKI: ON THE IDEAS OF THE PHILOSOPHY OF HISTORY. *Экономика и социум*, (1 (116)), 235-239.

22. Baxtiyarovna, Z. B. (2025). Yangi o'zbekiston sharoitida oilaviy tarbiya qadriyatlarining o'zgarishi. *Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g'oyalar*, 2(2), 60-62

23. Кулдашева, Г. Д. (2026). Эффективные модели цифровой трансформации высшего образования. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 84(3), 451-457